

ESGRIMIR, 'manejar una arma blanca, especialment l'espasa i com a exercici de lluita', igual que l'oc. ant. *escremir* i l'it. *schermire*, del francès *SKERMJAN 'protegir, defensar, servir de defensa' (a-al. ant. *scirmen*, al. mod. *schirmen*). □ 1.^a doc.: S. XIII.

Tant el verb com el seu derivat substantiu *esgrima* ja figuren més d'un cop en Llull: «Per tal que lo fill del rey, qui estudiave en filosoffia, se recreàs, denant ell, en un bell prat, lo fill del rey, ab son maestre, se *sgrami* longament. Aprés la art de *sgrima*, pujà lo fill del rey en un bell cavall ---» (*Merav.*, NCL. II, 34; se *sgrami*, en l'ed. O. C.); «a l'entrant de la ciutat atrobà dos fills del rey --- lo qual fahia mostrar a sos fills a portar armes e a saber d'*esgrima*; lo cardenal demanà als maestres dels dos infants si lo rey fahia ensenyar a sos fills sciència de lletres, e los savis li respogueren que no, mas --- a cavalcar e a portar armes; - foyll és lo rey - dix lo cardenal ---» (*Blanq.*, NCL. II, 204.18); *DAG.* i *AlcM* hi afegeixen bastants exemples de l'un i de l'altre mot en Llull, StVicentF, JoMartorell i altres medievals; OPou: «*esgrimir*: ludere gladiis; *esgrimidor*: bustuarius, gladiator» (*TbPu.*, 173).

Antigament, entre altres comarques en el Rosselló, el mot es degué familiaritzar tant que el poble el deglutinà en *grima*, potsers quan es fundà a Perpinyà la confraria de mestres d'*esgrima* que hi hagué a Sant Mateu, anomenada en llatí «confratria magistrorum de *grima*» l'any 1453, i ja en un doc. ross. de 1363 s'inventarien «duos enses de *grima*» (*InvLC*). I el verb apareix en la forma *grimar* en Eiximenis en un passatge que sembla haver estat en vers, a penes prosificat (poso entre [ ] i entre <> les lletres a suprimir o a afegir, per tal de desprosificar): «majorment per [los] batallar[ts] / requer que sàpien [bé] luytar / e bé *grimar*, / e bé en alt <es>cridar, / e <que bé sàpien> bramar / pe[r]ll[o]s enemichs espa[ve]ntar / quant és hora», *Regiment*, cap. 213 (citad *DBal.*, s. v. *grimar* i s. v. *bramar*).

En germànic aquest mot és propi de l'alemany, per tant en romànic ha de venir del francès, i per consegüent només en francès, en llengua d'oc, en català i en italià pot ser germanisme directe, i el port. i castellà *esgrimir* [-emir, 1283] ha de ser manllevat; en francès la vida del fr. ant. *escremir* no fou durable, *escrime* hi apareix tardanament i tant per això com per la conservació anòmla de la s d'*escrime* i del fr. mod. *s'escrimer* s'admet que són manlleus (de l'italià, o de l'oc?); en cast.-port. podem dubtar entre tenir-lo per catalanisme o per occitanisme, i en el DCEC no tenint dades medievals del nostre *esgrima*, em decantava per la llengua d'oc, però ara veiem més motius per creure en un manlleu del català; en tot cas no hi ha base per a la suposició d'*AlcM* que en la nostra llengua es vagi pendre del francès o l'occità.

Com vaig demostrar en el DCEC (veg. allí més detalls) *escaramussar* és un derivat format per una llengua romànica sobre el germanisme *escremir*. En català apareix aviat ja en companyia de derivats: «atressí *escaramuça*ven a tants per tants, e alguns jorns se mesclaven moltes gents en les *escaramuces*, en manera

que sabia més a batalla mortal que a *escaramuça*», *Cu-rial* (III, 196); «fins a les portes d'Elna, cremant, afo- gant e talant, e aquí *scaramussaren*; fou pres lo pan- ter del Rey de França», a. 1474 (*RLR* III, 11); tant *escaramussar* com *escaramussa* en el Busa-N. de 1507; «començaren a *scaramuçar* los del papa ab los del em- perador», a. 1527 (*BABL* IV, 378); «se-n tornaren ben *scaramusats*» en doc. ross. de 1583. I *escaramussa* se'ns fa ja trobadís l'any 1390 en l'ambient tan rosse- llonès del Mas-Déu: «in conflictu sive *scaramuça* pro- pe castrum Mansi Dei habito, inter gentes dñi. regis et inimicos» (*InvLC*),¹ *sacramuça* en les planes d'Urgell el 1464 (Lladonosa, *Montsuar*, p. xiii), en un doc. bar- celoní d'aquest temps: «aquest dia fou una gran *sca- ramussa* dels nostros ab los francesos» (*Comes*, L. de co. asseny.), i en els testimonis citats a dalt. Vegeu-ne més, de JoMartorell, etc. en el *DAG.* i *AlcM*, així com d'*escaramussejar*.

En les altres llengües de la família romànica apa- reix també difós cap a les mateixes dates: castellà antic *escaramuçar* (sovint ja a la fi del S. xv, i se'n cita un cas en el XIII, però és datació incerta) i *esca- ramuça* [c. 1440], però la ç i no z sonora és prova se- gura que en castellà és mot importat de l'oc. (directa- ment o per conducte català); amb més raó ho haurà de ser (ací per raons geogràfiques) en portuguès, on també es documenta en autors clàssics. En llengua d'oc trobem ja *escarmussa* en la Crònica Albigea de la fi del S. xiv (Rayn.) i *escaramussar* en un text en prosa de mj. S. xv o abans. En francès tots els detalls fonètics d'*escarmoucher* i *escarmouche* mostren que és forma manllevada (principalment de l'italià, vista la *ch*), per més que ja aparegui en la forma *eschar- muche* a mj. S. xiv, i com a *escarmucier* i *escarmuce* en Froissart (c. 1400) (cf. Jaberg, *Fs. Jud.*, 1943, p. 316). En italià *scaramuccia* des de mj. S. xiv (amb *ugio* o *-uccio* ja uns pocs anys abans) i *scaramucciare* des de la primera meitat del xv.

Com indicava ja llavors les formes com *escarmussa* de la Crònica Albigea i *escarmucier* de Froissart, etc. ens revelen que es tracta d'un verb derivat d'*escremir*/ *schermire* amb el sufix diminutiu-despectiu *-ussar*/ *-uçar*, sufix que és solament occità-català, i ben poc descabdellat en les altres llengües romàniques (en ita- lià poc o menys que enlloc): *cantussar*, *menjussar*, *afarrussar-se*, *esbatussar*, *engargussar*, *embarbussar-se*, oc. *brandussà*, *cantussà*, etc. D'altra banda, com que la inicial del primitiu és en *esgr-* en la nostra llengua però *escremir* (*esquermir*) en llengua d'oc, hem de deduir que el focus primer fou a Occitània, des d'on molt aviat es propagà a l'italià i al català, i aviat a les altres llengües germanes. Ni l'anaptixi *escarm-* > *escaram-* ni el pas d'*esquer-* a *escarm-* pre- senten dificultat, i en occità vaig indicar contamina- cions que pogueren ajudar-hi.

DERIV.: D'*esgrimir*: *esgrima* (V. supra), *Esgrimi- dor* [JRoig, JoMartorell]. *Esgrimar*; *esgrimador*. D'*escaramussar*: *escaramussa* (supra). *Escaramussador* [1695, Lacav.]. *Escaramussejar* [JoMartorell]. *Esca- ramuxina* (1515) deu ser pres d'un derivat italià. *Es-*